

Nr 289.

Ankom till riksdagens kansli den 7 december 1945 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av tekniska högskolan i Stockholm m. m.

(2:a avd.)

I propositionen nr 374 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 26 oktober 1945, föreslagit riksdagen

dels besluta, att tekniska högskolan i Stockholm skall utbyggas för möjliggörande av en årlig intagning av 450 nya ordinarie studerande,

dels ock medgiva, att den av högskolans byggnadskommitté framlagda generalplanen i huvudsak må på sätt chefen för ecklesiastikdepartementet i nämnda statsrådsprotokoll förordat läggas till grund för det fortsatta arbetet med utbyggnadens detaljplanering.

Inledning.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 31 augusti 1940 tillkallade dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet den 13 september 1940 f. d. generaldirektören C. G. O. Malm, tillika ordförande, dåvarande myntdirektören A. G. Grabe, dåvarande rektorn vid Chalmers tekniska högskola, professorn S. Hultin, dåvarande rektorn vid tekniska högskolan i Stockholm, professorn H. Kreüger, nuvarande överdirektören i överstyrelsen för yrkesutbildning O. R. Lundquist och direktören, filosofie doktorn S. A. G:son Nauckhoff, att såsom sakkunniga inom ecklesiastikdepartementet biträda med utredning och avgiva förslag rörande den högre tekniska undervisningen och därmed sammanhängande frågor.

Genom beslut den 17 september 1943 uppdrog Kungl. Maj:t åt de sakkunniga att i samråd med lantmäteristyrelsen verkställa utredning och avgiva förslag beträffande organisationen av undervisningen i geodesi och i fotogrammetri vid tekniska högskolan i Stockholm.

Med skrivelse den 9 oktober 1943 ha de sakkunniga (*1940 års sakkunniga för den högre tekniska undervisningen*) överlämnat betänkande med utredning och förslag angående den högre tekniska undervisningen.

Vidare ha de sakkunniga i skrivelse till Kungl. Maj:t den 4 mars 1944 avgivit förslag beträffande organisationen av undervisningen i geodesi och i fotogrammetri vid tekniska högskolan i Stockholm.

De sakkunniga ha ansett en genomgripande omorganisation av de tekniska högskolorna ofrånkomlig. Omorganisationen skulle dels giva högskolorna möjlighet att mottaga ökat antal studerande, dels syfta till en förbättring av undervisningens kvalitet, särskilt vid Chalmers tekniska högskola.

Utbyggnaden, som skulle ske successivt under en åttaårsperiod, skulle skapa förutsättningar för en antagning av sammanlagt 700 nya ordinarie studerande årligen, varav 450 vid tekniska högskolan i Stockholm och 250 vid Chalmers tekniska högskola, vilket antal beräknats motsvara landets behov av civilingenjörer och därmed jämförliga tekniker år 1970. Enligt de sakkunnigas uppfattning kunna vid de båda högskolorna för närvarande utan överbelastning och därmed följande olägenheter för undervisningens ändamålsenliga bedrivande antagas sammanlagt 450 nya ordinarie studerande årligen eller vid tekniska högskolan i Stockholm 280 och vid Chalmers tekniska högskola 170 studerande. Det av de sakkunniga angivna maximiantalet studerande vid nuvarande organisation har redan överskridits med några tiotal vid vardera högskolan. Antalet höstterminen 1945 nyantagna ordinarie studerande vid tekniska högskolan i Stockholm utgör sålunda 319 och vid Chalmers tekniska högskola 211, vilket innebär en intagning av sammanlagt 530 nya ordinarie studerande.

I anslutning till ökningen av studerandeantalet ha de sakkunniga föreslagit ny- och ombyggnadsåtgärder samt förbättring av utrustningen vid högskolorna till en sammanlagd kostnad av i runt tal 39 000 000 kronor, varav 24 500 000 kronor för tekniska högskolan i Stockholm och 14 500 000 kronor för Chalmers tekniska högskola. Av nämnda belopp 24 500 000 kronor för den förra högskolans utbyggnad ha omkring 16 800 000 kronor beräknats för byggnadskostnader och omkring 7 700 000 kronor för utrustning och möblering. Av beloppet 14 500 000 kronor för den senare högskolans utbyggnad ha omkring 11 200 000 kronor beräknats belöpa å byggnadskostnader och 3 300 000 kronor å kostnader för utrustning och möblering.

Den nuvarande indelningen i avdelningar skulle i huvudsak bibehållas oförändrad och de studerande skulle i stort sett fördelas på de olika avdelningarna i samma proportioner som för närvarande.

Vad i övrigt angår de sakkunnigas förslag i olika avseenden må här hänvisas till propositionen.

I detta sammanhang må likväl framhållas, att de sakkunniga icke ansett sig kunna framlägga något slutgiltigt förslag till omorganisationen av avdelningen för lantmäteri med hänsyn till att enligt de sakkunnigas mening lantmätarnas uppgifter ej kunde bestämmas utan att resultatet av de s. k. fastighetsbildningssakkunnigas arbete först avvaktades ävensom att frågan om lantmäteriuundervisningen jämväl borde lösas i samband med frågan om lant-

bruksingenjörernas utbildning, vilken vid tiden för betänkandets avgivande var föremål för utredning av 1942 års torrläggningssakkunniga. Sistnämnda sakkunniga, som numera slutfört sitt uppdrag, ha i sitt betänkande uttalat det önskemålet, att lantbruksingenjörernas utbildning skulle förläggas till lantbrukshögskolan under förutsättning att även lantmätarnas utbildning förlades till denna högskola. Vid remissbehandlingen av det föreliggande sakkunnigförslaget rörande den högre tekniska undervisningen, därvid förenämnda fastighetsbildningssakkunniga förklarat frågan om lantmäteriuundervisningens organisation icke böra anstå i avbidan på slutförandet av deras uppdrag, har genomgående framhållits önskvärdheten av en fortsatt utredning rörande lantmäteriuundervisningens organisation. Olika åsikter ha därvid gjort sig gällande beträffande frågan, huruvida denna undervisning lämpligen borde förläggas till lantbrukshögskolan eller bibehållas vid tekniska högskolan i Stockholm.

På grund av den kritik, som vid remissbehandlingen framfördes gentemot de sakkunnigas förslag med avseende å byggnadsplanerna för tekniska högskolan i Stockholm tillsatte Kungl. Maj:t den 12 augusti 1944 en särskild kommitté för fortsatt beredning av byggnadsfrågor vid denna högskola (*tekniska högskolans i Stockholm byggnadskommitté*). Till ledamöter av kommittén utsågos därvid professor emeritus H. Kreüger, tillika ordförande, professor N. O. Ahrbom, byggnadsrådet D. Dahl, professorn P. E. Sundahl och rektorn vid tekniska högskolan i Stockholm, professorn R. Woxén. Jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 20 oktober 1944 förordnades till ytterligare ledamot av kommittén professorn B. M. Hellström. Sedan dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet den 7 december 1944 uppdragit åt ledamoten av kommittén professorn N. O. Ahrbom och arkitekten H. Zimdahl att tjänstgöra såsom arkitekter hos kommittén, entledigade Kungl. Maj:t genom beslut den 26 januari 1945 Ahrbom från förordnandet såsom kommittéledamot samt förordnade ledamoten av riksdagens I kammare S. B. Larsson att vara ledamot av kommittén.

För byggnadskommitténs arbete har i huvudsak följande riktlinjer uppdragits.

I Kungl. Maj:ts förenämnda beslut den 12 augusti 1944 har byggnadskommitténs uppgift i första hand angivits vara att — med utgångspunkt från det antal studerande, den fördelning av studerande på högskolans avdelningar och den ökning av antalet lärarbefattningar, som föreslagits i de sakkunnigas betänkande — verkställa en överarbetning av det byggnadsprogram, som framlagts i bihang 2 till nämnda betänkande, med beaktande av vad vid remissbehandlingen av de sakkunnigas förslag anförts av beskaffenhet att påverka byggnadsprogrammets utformning, ävensom att ställa sig till efterrättelse de direktiv för uppdragets fullgörande, som av chefen för ecklesiastikdepartementet kunde komma att meddelas.

I anslutning härtill har den 2 december 1944 av dåvarande departementschefen meddelats vissa direktiv för det fortsatta bedrivandet av kommitténs arbete. Enligt dessa borde kommittén, som i första hand hade att på grundval av det av förenämnda sakkunniga framlagda byggnadsprogrammet uppgöra en

generalplan för utbyggnad av tekniska högskolan i Stockholm, vid byggnadsplanernas utformning utgå ifrån ett lokalbehov, beräknat alternativt — under förutsättning av att avdelningen för lantmäteri komme att bibehållas vid högskolan — dels för ett antal nya ordinarie elever av 450, dels för ett antal nya ordinarie elever av 350 årligen. Vid bedömning av lokalbehovet borde kommittén vidare uppmärksamma möjligheterna till dubblering i lämplig utsträckning av kurser och övningar. Vid generalplanens upprättande skulle kommittén iakttaga, att för avdelningen för lantmäteri avsedd byggnad bleve förlagd på sådant sätt, att — därest en förflyttning av lantmäteriundervisningen till annan undervisningsanstalt än tekniska högskolan i Stockholm framdeles komme till stånd — detta icke behövde föranleda någon rubbning med avseende å generalplanen i övrigt. I samband därmed borde kommittén beakta, att lantmäteriundervisningens förläggning jämväl bleve av betydelse för frågan, hur de lokaler, som innehölle de geodetiska och fotogrammetriska institutionerna, lämpligen borde utnyttjas.

Såvitt gällde den närmare planläggningen av de olika byggnaderna skulle kommittén bedriva sitt arbete med sikte på önskvärdheten av att byggnadsprogrammet i första hand kunde genomföras, i vad det avsåge byggnader å området å norra Djurgården dels för de båda lägre årskurserna av avdelningarna för maskinteknik, flygteknik och skeppsteknik, elektroteknik, väg- och vattenbyggnad, arkitektur, kemi och kemisk teknologi, bergsvetenskap samt teknisk fysik, dels för olika institutioner inom avdelningen för elektroteknik.

Kommittén hade att verkställa en så noggrann uppskattning som möjligt av byggnadskostnaderna, med särskilt angivande av huru dessa komme att ställa sig för olika lokaliteters (föreläsnings- och ritsalars, laboratoriers etc.) vidkommande enligt de i det föregående omförmälda båda alternativen för beräkning av elevantalet.

Upprättande av generalplanen skulle ske efter samråd med riksmarskalksämberet.

Med utlåtande den 15 april 1945 har *byggnadskommittén* — med överlämnande av ritningar m. m. — efter samråd med riksmarskalksämberet framlagt förslag till generalplan för ny- och ombyggnader av högskolan ävensom förslag till närmare planläggning av de byggnader och övriga arbeten, som i enlighet med meddelade direktiv i första hand borde komma till utförande.

De av byggnadskommittén beräknade sammanlagda kostnaderna för en utbyggnad av högskolan, 26 100 000 kronor, ha avsetts skola fördelas å åtta budgetår, nämligen budgetåren 1945/46—1952/53, med huvudparten av kostnaderna förlagd till de fyra första budgetåren. Till en första byggnadsstapp hänförliga ny- och ombyggnader ha jämte utrustning och möblering beräknats draga en kostnad av i runt tal 15 300 000 kronor, varav byggnadskostnader cirka 10 400 000 kronor samt kostnader för utrustning och möblering cirka 4 900 000 kronor. Dessa byggnader ha av kommittén avsetts skola vara färdigställda inom sådan tid, att ett ökat antal elever skulle kunna intagas från och med höstterminen 1948.

I sitt förenämnda förslag har byggnadskommittén jämlikt meddelade *Bihang till riksdagens protokoll 1945. 6 saml. Nr 288—290.*

rektiv alternativt även uppskattat kostnaderna för en utbyggnad av högskolan vid ett beräknat årligt antal nya ordinarie elever av 350. Enligt kommittén skulle en dylik begränsning av elevantalet medföra en sammanlagd kostnadsminskning av 490 000 kronor, varav 390 000 kronor å byggnadskostnader och 100 000 kronor å kostnader för utrustning och möblering. Av byggnadskostnaderna ha därvid 290 000 kronor beräknats belöpa å första utbyggnadsetappen. Den egentliga besparing, som skulle stå att vinna vid ett lägre antal studerande, ernås enligt kommittén genom en minskning av rit-sals- och hörsalsutrymmena, under det att övriga lokaler (laboratorier, lärarrum m. m.) bli i allt väsentligt oförändrade.

Över byggnadskommitténs förslag ha yttranden avgivits av byggnadsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, riksmarskalksämberet, intendenten för Kungl. Djurgården, överstyrelsen för Svenska röda korset, styrelsen för stiftelsen Rödakorshemmet och styrelsen för Sophiahemmet. I samband med framläggande av sina anslagsäskanden för högskolan för nästa budgetår ha jämväl högskolans styrelse och lärarkollegium tagit ställning till byggnadskommitténs förslag.

Departementschefen har anfört följande.

Det av 1940 års sakkunniga för den högre tekniska undervisningen framlagda förslaget, vilket är av synnerligen omfattande och genomgripande natur, har hittills endast i begränsad utsträckning genomförts. Vid ärendets beredning inom ecklesiastikdepartementet har nämligen en ingående överarbetning av sakkunnigförslaget i skilda hänseenden befunnits erforderlig, innan hela det frågekomplex, detsamma omfattar, förelägges riksdagen. Denna överarbetning har ännu icke till alla delar slutförts. Ett spörsmål, som synes böra göras till föremål för utredning genom särskilda sakkunniga, är frågan om lantmåteriundervisningens organisation och förläggning, i samband varmed även geodesiundervisningens anordnande vid tekniska högskolan i Stockholm torde böra upptagas till övervägande. Jag har för avsikt att framdeles för Kungl. Maj:t anmäla detta ärende.

Till en av 1940 års sakkunniga behandlad fråga av central betydelse torde emellertid numera slutlig ställning kunna tagas. Jag avser här frågan om landets behov av civilingenjörer och det därmed sammanhängande spörsmålet om de tekniska högskolornas utbyggnad. Statsmakterna ha detta år i princip godtagit en för Chalmers tekniska högskolas utbyggnad framlagd generalplan, som avser att giva denna högskola en normal antagningskapacitet av 250 nya ordinarie elever årligen. Såvitt gäller tekniska högskolan i Stockholm har däremot ansetts nödvändigt att avvakta resultatet av den översyn av de sakkunnigas generalplan, som uppdragits åt den förut omförmälda byggnadskommittén, innan slutligt ståndpunktstagande kunde ske till frågan om omfattningen av högskolans utbyggnad. I detta sammanhang vill jag emellertid erinra, att riksdagen i sin skrivelse 1945: 485 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1945: 326 uttalat, att riksdagen, utan att därvid vilja föregripa den slutliga omprövningen av spörsmålet om den årliga elevintagningens storlek, funnit det av de sakkunniga beräknade sammanlagda studerandeantalet av 700, varav

450 vid tekniska högskolan i Stockholm och 250 vid Chalmers tekniska högskola, i stort sett lämpligt och ägnat att läggas till grund för utformningen av utbyggnadsprogrammen. Kommittén för utbyggnad av tekniska högskolan i Stockholm har numera framlagt resultatet av sin överarbetning av de sakkunnigas förslag till generalplan, därvid kommittén även verkställt approximativa kostnadsberäkningar för högskolans utbyggnad vid ett alternativt antal av 350 nya ordinarie studerande årligen. Med hänsyn härtill och angelägenheten av att förevarande spörsmål snarast bringas till en lösning synes frågan böra upptagas vid innevarande års riksdag.

Vad departementschefen sålunda inledningsvis anført föranleder icke annat uttalande från utskottets sida, än att utskottet vill framhålla angelägenheten av att den i utsikt ställda utredningen rörande lantmåteriundervisningens organisation och förläggning igångsattes, så att på densamma grundat förslag snarast möjligt kan föreläggas riksdagen.

Utskottet.

Ingenjörbehovet och antalet studerande.

Efter att hava lämnat en redogörelse för de sakkunnigas uppskattning av det framtida behovet av civilingenjörer samt för deras förslag i fråga om det antal studerande, som årligen borde intagas vid de tekniska högskolorna, ävensom för i ärendet avgivna yttranden har *departementschefen* för egen del anført följande.

Frågan om Sveriges behov av högskoleutbildade ingenjörer har vid olika tillfällen gjorts till föremål för undersökning. Såväl 1906 års tekniska högskolekommitté som 1934 års Chalmerssakkunniga ha sålunda behandlat detta spörsmål, dock utan att nå fram till någon objektiv bedömningsgrund. Mot bakgrunden av dessa erfarenheter framstår frågan om det framtida ingenjörbehovet som ett av de vanskligaste spörsmål, som 1940 års sakkunniga enligt de för utredningen meddelade direktiven haft att taga ställning till. Det har emellertid ansetts önskvärt att om möjligt finna ett svar på denna fråga, vilken är av grundläggande betydelse när det gäller att planera intagningen av studerande vid de tekniska högskolorna. De sakkunniga ha med anlitande av statistisk expertis verkställt en omfattande utredning härutinnan, för vars uppläggning och huvudresultat en redogörelse lämnats i det föregående. Av utredningen ha de sakkunniga ansett sig kunna draga vissa allmänna slutsatser beträffande ingenjörbehovet och därmed också om den erforderliga examinationskapaciteten hos de tekniska högskolorna. De ha sålunda funnit, att antalet år 1939 verksamma civilingenjörer ungefär motsvarar det behov, som förelåg omkring mitten av 1930-talet, men att det däremot icke är tillräckligt för att tillgodose den starka efterfrågan, som gjort sig gällande under åren därefter. De sakkunniga ha vidare funnit uppenbart, att det framtida behovet av ingenjörer starkt kommer att påverkas av att det svenska näringslivet torde komma att i väsentligt ökad omfattning bygga på egna insatser i den tekniskt-vetenskapliga forskningen. Vidare kommer enligt de sakkunnigas uppfattning framstegen inom den vetenskapliga forskningen att medföra en högre grad av förädling inom produktionen, vilket kan förväntas vidga de befintliga

verksamhetsfälten och öppna nya arbetsområden för högskoleutbildade tekniker.

Sedan de sakkunniga sökt utröna behovet av högskoleutbildade ingenjörer, har det för dem gällt att bedöma det antal studerande, som årligen borde intagas vid de tekniska högskolorna för att detta behov skall bli täckt. Härvid ha de sakkunniga, som funnit den av dem verkställda statistiska utredningen icke utgöra någon tillförlitlig grundval för ett bedömande på längre sikt av civilingenjörsbehovet och det erforderliga antalet studerande vid de tekniska högskolorna, utgått från kurvorna för intagna studerande och nu examinerade civilingenjörer vid de båda tekniska högskolorna under en längre period och den beräknade medellinjen fram till år 1970. De sakkunniga ha därvid kommit fram till att det sammanlagda antalet nyintagna studerande vid tekniska högskolan i Stockholm och Chalmers tekniska högskola år 1970 borde kunna bestämmas till 700. Med denna utredning ha de sakkunniga velat ange den kapacitet, de båda tekniska högskolorna bör erhålla för att med någorlunda stor säkerhet kunna motsvara landets behov under den tid, som nu kan överblickas.

Enligt de sakkunniga, som icke funnit det lämpligt att nu föreslå någon ökning av antalet tekniska högskolor, skulle de studerande uppdelas mellan högskolorna så, att tekniska högskolan i Stockholm kunde taga emot 450 och Chalmers tekniska högskola 250 nyinskrivna studerande årligen, sedan de båda högskolornas utbyggnad blivit genomförd. Någon förändring av antalet avdelningar har heller icke ansetts påkallad, men däremot en viss differentiering dels högskolorna emellan, dels inom de olika avdelningarna. De studerandes fördelning mellan avdelningarna bör enligt de sakkunniga ske i ungefär samma proportion som för närvarande.

Dessa allmänna slutsatser ha i stort sett understrukits i de yttranden, som avgivits av myndigheter och sammanslutningar, vilka äga särskild förtrogenhet med näringslivets förhållanden och överblick över den tekniska utvecklingen. Såsom särskilt representativa i detta hänseende framstå svenska teknologföreningens, vattenfallsstyrelsens och Sveriges industriförbunds yttranden, vari understrykes sannolikheten av att nya tekniska områden och nya industrier komma att kräva högt kvalificerade tekniker och forskare, liksom det även framhålles, att möjligheterna till en ytterligare industriell expansion och därmed följande välståndsökning inom hela samhället i viss mån äro beroende av att en tillräckligt stor och välskolad ingenjörskår finnes att tillgå inom landet. Å andra sidan har i några yttranden, särskilt i de som avgivits av statskontoret och statsverkens ingenjörsförbund, hävdats, att de sakkunnigas uppskattning av ingenjörsbehovet alltför starkt påverkats av de senaste årens krisförhållanden, då ersättningsindustriernas anspråk på tekniker liksom även militärinkallelserna varit ägnade att framkalla en viss men övergående knapphet på högskolebildade ingenjörer. Båda dessa remissinstanser framhålla sålunda, att det nu är alltför vanskligt att ställa någon konjunkturprognos för efterkrigstiden. Statsverkens ingenjörsförbund gör därjämte gällande, att lönenivån för civilingenjörer i stort sett är så låg, att den icke ger belägg för antagandet, att en underproduktion av kvalificerade tekniker för närvarande är för handen. Emot sistnämnda kritiska uttalanden kan enligt min mening invändas, att vad de sakkunnigas undersökning äsyftar icke är att ernå en konjunkturprognos för ingenjörsbehovet för de närmaste efterkrigsåren utan att vinna en uppfattning av utvecklingstendensen på

längre sikt. De sakkunniga ha eftersträvat att finna en medellinje för den sannolika utvecklingen fram till en så relativt avlägsen tidpunkt som år 1970. Det ligger i sakens natur att avsteg från denna medellinje kunna under olika år förekomma än i ena, än i andra riktningen. För min del är jag också klart medveten om den osäkerhet, som måste komma att vidlåda varje uppskattning av det slag, varom här är fråga. Jag kan dock, i likhet med flertalet av remissinstanserna, icke finna annat än att de sakkunniga givit goda skäl för sin uppfattning och är därför beredd att godtaga deras allmänna slutsatser. De revolutionerande tekniska landvinningar, som gjorts under krigsåren och som de två senaste åren givits publicitet, synas ge en ytterligare bekräftelse på de sakkunnigas antagande, att samhällsutvecklingen leder hän mot en alltmär tilltagande industrialisering och produktionsförädling. I belysning härav är jag närmast benägen att i likhet med vissa remissinstanser hålla före, att de tekniska högskolornas till omkring 700 civilingenjörer årligen beräknade framtida examinationskapacitet kan komma att behöva tagas i anspråk långt innan den antagna tidpunkten, omkring år 1970. I varje fall synas goda skäl föreligga att vid uppgörande av planer för de tekniska högskolornas fortsatta utbyggnad icke sätta målet lägre än en examinationskapacitet av omkring 700 civilingenjörer per år.

I likhet med flertalet remissinstanser har jag sålunda icke funnit de siffror, de sakkunniga kommit till beträffande intagningen av studerande, överdrivet höga. Jag kan dock väl förstå dem, som i likhet med statskontoret och statsverkens ingenjörsförbund finna språnget mellan den av de sakkunniga angivna siffran för den nuvarande intagningskapaciteten vid de båda högskolorna eller 450 per år och den av dem föreslagna, 700 per år, väl stort. Ökningen till 700 årligen intagna kommer emellertid givetvis att ske endast successivt, i mån av behov. Att märka är även, att redan nu den faktiska intagningen är väsentligt högre än som svarar mot högskolornas normala kapacitet, nämligen sammanlagt omkring 530. Det må i detta sammanhang erinras, att antalet avvisade kompetenta inträdessökande trots detta är betydande. Enligt vad jag inhämtat från vederbörande rektorsämbeten uppgick detta innevarande hösttermin, dubbelansökningar frånräknade, till sammanlagt omkring 340.

Såsom inledningsvis erinrats ha statsmakterna detta år redan i princip godkänt en generalplan för utbyggande av Chalmers tekniska högskola till en normal årlig intagningskapacitet av 250 nya ordinarie studerande. I samband därmed har riksdagen uttalat, att den — utan att likväl vilja föregripa den slutliga omprövningen av spörsmålet om den årliga elevrekryteringens storlek — funnit de av de sakkunniga beräknade studerandeantalen av 450 vid tekniska högskolan i Stockholm och 250 vid Chalmers tekniska högskola i stort sett lämpliga och ägnade att läggas till grund för utformningen av utbyggnadsprogrammen. För den senare högskolans vidkommande innebär en utbyggnad av högskolan till en kapacitet av 250 nya ordinarie studerande årligen, vid det förhållandet att antalet nya studerande därstädes redan nu uppgår till 211, en så relativt obetydlig ökning att en mindre ram vid högskolans utbyggande icke gärna kan ifrågasättas. Vad åter angår den förra högskolan så skulle enligt min mening möjligen tvekan kunna råda om lämpligheten att redan nu höja dess kapacitet till att motsvara en årlig nyantagning av 450 ordinarie studerande. Den av denna högskolas byggnadskommitté verkställda utredningen ger emellertid vid handen att den besparing i kostnader för byggnader och utrustning, som vunnit vid en utbyggnad av hög-

skolan för ett mindre antal nya ordinarie studerande årligen, skulle bli relativt ringa. En begränsning av den årliga intagningen av ordinarie studerande från 450 till 350, som — då motsvarande antal för närvarande uppgår till 319 — skulle utgöra en tämligen obetydlig ökning av högskolans kapacitet, beräknas sålunda enligt kommittén endast medföra minskning av 490 000 kronor av de till i runt tal 26 100 000 kronor uppskattade sammanlagda kostnaderna för högskolans utbyggande. Å andra sidan skulle enligt vad jag inhämtat från byggnadskommittén, om högskolans utbyggande nu planlades för en årlig intagning av 350 studerande, en framtida utbyggnad till det av de sakkunniga föreslagna antalet av 450 föranleda en avsevärd kostnadsökning. Vid en senare utvidgning av ritsalar och hörsalar allteftersom studerandeantalet ökas kan nämligen ej en rationell planlösning erhållas med mindre att en omfattande omdisposition verkställs av lokalutrymmena inom ifrågakommande byggnader.

I detta sammanhang vill jag inskjuta, att i det föregående vid beräkning av studerandeantalet vid tekniska högskolan i Stockholm förutsatts, att lantmäteriundervisningen även framdeles skulle vara förlagd till denna högskola. Därest en särskild utredning rörande lantmäteriundervisningens organisation och förläggning m. m. — en sådan utredning torde, enligt vad jag förut framhållit, böra komma till stånd — skulle komma att föranleda till att denna undervisning förlägges till en annan plats, skulle detta medföra en något ökad kapacitet för högskolan med avseende å den årliga elevintagningen för de övriga avdelningarnas vidkommande. Då antalet studerande inom avdelningen för lantmäteri i första årskursen vid en utbyggnad av högskolan för en sammanlagd årlig antagning av 450 studerande kan uppskattas till allenast ett 30-tal, skulle emellertid en fördelning därav på högskolans övriga åtta avdelningar icke komma att nämnvärt öka deras intagningskapacitet. Frågan om lantmäteriundervisningens förläggning blir sålunda utan större betydelse för bestämmandet av studerandeantalet vid högskolan.

Med hänsyn till vad sålunda anförts är jag för egen del beredd att förorda, att en utbyggnad av de tekniska högskolorna redan nu planeras för en årlig intagning av sammanlagt 700 ordinarie studerande i enlighet med de sakkunnigas beräkningar, varav 450 vid tekniska högskolan i Stockholm och 250 vid Chalmers tekniska högskola.

Beträffande intagningsförhållandena vid de tekniska högskolorna vill jag slutligen här uttala, att det kommer att bli en viktig uppgift för en för högskolorna gemensam administrativ ledning — till frågan om inrättande därav är det min förhoppning, att riksdagen snart skall få tillfälle att taga ståndpunkt — att med uppmärksamhet följa näringslivets och arbetsmarknadens utveckling år från år och att med ledning därav bestämma den för varje särskilt år önskvärda intagningen inom den nu angivna ramen. Skulle under något eller några år intagningen med hänsyn till en ekonomisk krissituation eller av annan anledning böra begränsas för svenska studerande, synes mig tanken att bereda utländska medborgare tillfälle att vinna utbildning vid de svenska tekniska högskolorna icke böra avvisas. Att studerande från andra länder vinna förtroget med svensk teknik och svenskt näringsliv synes mig nämligen icke kunna annat än gagna vårt lands intressen på världsmarknaden. Jag vill härvid framhålla, att erfarenheterna från Zürichs tekniska högskola, vari årligen ett mycket stort antal utländska studerande vinna sin utbildning, tala till förmån för ett sådant tillmötesgående vid våra egna högre tekniska läroanstalter.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår hava de sakkunniga vid sitt bedömande på längre sikt av civilingenjörsbehovet och det erforderliga antalet studerande vid de tekniska högskolorna kommit till den slutsatsen, att antalet nyintagna studerande år 1970 borde kunna bestämmas till 700. De sakkunniga hava härvid eftersträvat att finna en medellinje för den sannolika utvecklingen fram till en så relativt avlägsen tidpunkt som den nyss angivna. Departementschefen har framhållit, att det låge i sakens natur, att avsteg från denna medellinje kunde under olika år förekomma än i den ena, än i den andra riktningen. I likhet med departementschefen är även utskottet klart medvetet om den osäkerhet, som måste komma att vidlåda varje uppskattning av det slag, varom här är fråga. Utskottet finner dock liksom departementschefen, att de sakkunniga givit goda skäl för sin uppfattning och anser, att vid uppgörande av planer för de tekniska högskolornas fortsatta utbyggnad målet icke bör sättas lägre än en examinationskapacitet av omkring 700 civilingenjörer per år. Såsom departementschefen framhållit kommer emellertid ökningen till 700 årligen intagna studerande givetvis att ske successivt i mån av behov.

Vad beträffar Chalmers tekniska högskola hava statsmakterna — såsom departementschefen erinrat — innevarande år godkänt en generalplan för högskolans utbyggnad till en normal årlig intagningskapacitet av 250 nya ordinarie studerande. På av departementschefen anförda skäl är utskottet berett att tillstyrka, att utbyggnadsprogrammet i vad avser tekniska högskolan i Stockholm avpassas efter en årlig intagning av 450 ordinarie studerande.

Departementschefen har framhållit, att därest under något eller några år intagningen skulle med hänsyn till en ekonomisk krissituation eller av annan anledning böra begränsas för svenska studerande, tanken att bereda utländska medborgare tillfälle att vinna utbildning vid de svenska tekniska högskolorna icke borde avvisas. Utskottet anser sig böra instämma i detta departementschefens uttalande.

Utbyggnaden av tekniska högskolan i Stockholm.

Tekniska högskolan i Stockholm har för närvarande sina lokaler förlagda dels inom en byggnad vid Drottninggatan dels inom byggnader å ett för högskolan upplåtet område å Norra Djurgården vid Valhallavägen. Inom byggnaden vid Drottninggatan äro förlagda 1:a och 2:a årskurserna för samtliga nio avdelningar samt 3:e och 4:e årskurserna av avdelningen för lantmäteri. På grund av det stora antalet samtidigt deltagande studerande inom vissa läroämnen har det dock varit nödvändigt att förlägga en del föreläsningar till de större hörsalarna vid Valhallavägen samt till en större föreläsningssal vid Stockholms högskola. Laborationer i fysik, i oorganisk kemi och i organisk kemi äro även för 1:a och 2:a årskurserna helt förlagda till byggnaderna vid Valhallavägen, där även lokaler för administrationen och biblioteket äro inrymda.

I anslutning till sitt förslag om en utbyggnad av högskolan för ett antal av 450 nya ordinarie studerande årligen ha 1940 års sakkunniga för den högre tekniska undervisningen bland annat anfört:

Förläggningen av högskolans byggnader till två platser på 15—20 minuters gångtidsavstånd från varandra innebär så stora olägenheter, att ett sammanförande till en plats framstår som i hög grad angeläget. När byggnaderna vid Valhallavägen på sin tid utfördes (1914—1917), var avsikten att mycket snart helt förlägga högskolan till denna plats. På grund av depressionen efter förra världskriget blev emellertid den tanken skrinlagd och man har således alltsedan 1917 fått pröva på olägenheterna av förläggningen på två platser. En sådan medför förlust av tid för förflyttning från den ena platsen till den andra, vilket ökar svårigheterna att uppgöra rationella tidtabeller för undervisningen. Användningen av biblioteket, som är förlagt till Valhallavägen, försvåras för de lärare och studerande, vilka ha sitt arbete inom byggnaden vid Drottninggatan. För dessa innebär även administrationsbyggnadens läge vid Valhallavägen en avsevärd olägenhet. De studerande i de båda lägre årskurserna få ej den önskvärda kontakten med dem i de båda högre och även mellan lärarna på de olika platserna blir kontakten bristfällig. Dessutom bör observeras, att de nuvarande anläggningarna för uppvärmning och ventilation samt hygieniska anordningar över huvud taget inom Drottninggatsbyggnaden äro otillfredsställande. En modernisering av densamma annat än i sammanhang med dess totala utrustning vore mycket kostsam och svår att genomföra, då den måste ske under de relativt korta ferierna.

Frågan om uppförande av nya byggnader för högskolans vid Drottninggatan förlagda årskurser blir brännande i samband med att behovet av plats för ökat antal nyintagna aktualiseras, ty byggnaden vid Drottninggatan medger ingen ökning av antalet studerande i de båda lägre årskurserna.

En lösning av bibehållande av lokalerna vid Drottninggatan samt förläggning av undervisningen för de studerande, som efter ökning av antalet nyintagna ej skulle få rum vid Drottninggatan, till nya lokaler vid Valhallavägen, skulle bli synnerligen irrationell, då de förutnämnda olägenheterna skulle skärpas och det dessutom skulle bli omedelbart nödvändigt att dubblera åtskilliga lärartjänster.

De sakkunniga ha därför kommit till den slutsatsen, att i första rummet måste nybyggnader uppföras vid Valhallavägen för alla de kategorier studerande, som nu äro inrymda vid Drottninggatan. Härigenom skulle också den nu av högskolan disponerade byggnaden vid Drottninggatan bli ledig för annat ändamål. Tomt och byggnad ha stort värde och torde med säkerhet kunna utnyttjas på fördelaktigt sätt.

Förutom de ovannämnda nybyggnaderna för de första årskurserna, som måste vara färdigställda, innan ett ökat antal studerande kan antagas, böra i främsta rummet om- och nybyggnader syftande till en kvalitativ förbättring av lokalförhållandena särskilt för avdelningarna för elektroteknik och bergsvetenskap komma till utförande.

Enligt det av de sakkunniga framlagda byggnadsprogrammet skulle kostnaderna för högskolans utbyggnad, som beräknats på grundval av 1942 års priser, komma att uppgå till i runt tal 24 500 000 kronor, varav byggnadskostnader cirka 16 800 000 kronor och kostnader för utrustning och möble-

ring cirka 7 700 000 kronor, därvid kostnaderna avsetts skola fördelas på åtta budgetår i enlighet med vad följande sammanställning närmare utvisar.

	1944/45	1945/46	1946/47	1947/48	1948/49	1949/50	1950/51	1951/52	Total- kostnad i 1 000- tal kr.
Byggnadskostnader	5 013	4 372	3 949	1 897	715	572	145	150	16 813
Kostnader för utrustning och möblering	1 267	1 976	2 267	1 428	593	85	73	30	7 719
Totalkostnad . . .	6 280	6 348	6 216	3 325	1 308	657	218	180	24 532

Den närmare utformningen av 1940 års sakkunnigas byggnadsprogram framgår av bihang 2 till det av dem avgivna betänkandet (stat. off. utr. 1943:37, sid. 5 ff).

Tekniska högskolans i Stockholm byggnadskommitté har numera med skrivelser den 15 april och den 16 augusti 1945 — med överlämnande av tillhörande ritningar m. m. ävensom en av kommittén upprättad situationsplan, vilken torde få såsom bilaga fogas till detta protokoll — framlagt en generalplan för högskolans utbyggnad, vilken i åtskilliga hänseenden avviker från de sakkunnigas förslag.

Enligt kommitténs generalplan skola högskolans olika byggnader disponeras på sätt nedan angivits, varvid byggnaderna upptagas under av kommittén åsatta romerska sifferbeteckningar (jfr vid propositionen 1945: 374 fogad bilaga) och med angivande av det ändamål, för vilket de enligt generalplanen äro avsedda.

I. Administrationsbyggnad. Befintlig byggnad, föreslås delvis ändrad.

II. Biblioteksbyggnad. Befintlig byggnad, föreslås delvis ändrad och tillbyggd.

III a. Byggnad för avdelningen för bergsvetenskap (B). Befintlig byggnad, föreslås delvis ändrad.

III b. Byggnad för avdelningen för elektroteknik (E, svagström). Befintlig byggnad, föreslås delvis ändrad.

III c. Byggnad för avdelningen för lantmäteri (L). Befintlig byggnad, föreslås delvis ändrad.

III d. Byggnad för avdelningarna för maskinteknik (M) samt flygteknik och skeppsteknik (S). Befintlig byggnad, föreslås delvis ändrad.

IV a och b. Laboratoriebyggnad för institutionerna för anrikning och mekanisk teknologi m. m. Befintlig byggnad, endast en mindre förändring föreslås.

V. Byggnad för värme- och kraftcentral. Ny- och ombyggnad.

VI a. Laboratoriebyggnad för institutionerna för vattenbyggnad, teknisk hydromekanik, ångteknik, kylteknik m. m. Befintlig byggnad, föreslås delvis ändrad och tillbyggd.

VII. Byggnad för verkstäder och institutionen för läran om verktygsmaskiner. Nybyggnad.

VIII a. Byggnad för de båda lägre årskurserna av avdelningarna för maskinteknik (M), flygteknik och skeppsteknik (S), elektroteknik (E), väg- och vattenbyggnad (V), kemi och kemisk teknologi (K), bergsvetenskap (B) samt teknisk fysik (F). Nybyggnad.

VIII b. Byggnad för hörsalar. Nybyggnad.

IX a. Byggnad för institutionerna för fysik I—IV, teknisk fysik, geofysikalisk malmletning och fotografi m. m. Nybyggnad.

IX b. Byggnad för hörsal. Nybyggnad.

X. Byggnad för avdelningen för väg- och vattenbyggnad (V). Nybyggnad.

XI. Byggnad för avdelningen för arkitektur (A). Nybyggnad.

XII. Laboratoriebyggnad för institutionerna för byggnadsstatik och brobyggnad. Nybyggnad.

XIII. Laboratoriebyggnad för institutionen för byggnadsteknik. Nybyggnad.

XIV. Laboratoriebyggnad för institutionen för flygteknik. Befintlig byggnad, föreslås om- och tillbyggd.

XV a. Byggnad för i huvudsak de grundläggande ämnena inom avdelningen för kemi och kemisk teknologi (K). Befintlig byggnad, föreslås ombyggd.

XV b. Byggnad för institutionerna för teknisk biokemi och livsmedelskemi. Befintlig byggnad, föreslås om- och påbyggd.

XV c. Byggnad för apparathall för teknisk oorganisk och teknisk organisk kemi, för kemisk apparatteknik samt för värmeteknik och maskinlära. Tillbyggnad till byggnad XV a.

XV d. Byggnad för institutionerna för teknisk oorganisk och teknisk organisk kemi. Nybyggnad.

XVI. Byggnad för avdelningen för elektroteknik (E, starkström). Nybyggnad.

XVII. Byggnader för personalbostäder. Nybyggnader.

XVIII. Laboratoriebyggnad för institutionerna för förbränningsmotorteknik, flygmotorteknik och fordonsteknik. Nybyggnad.

I sin generalplan har kommittén i likhet med de sakkunniga förutsatt, att antalet olika avdelningar vid högskolan även framdeles skulle vara det samma som för närvarande är fallet eller nio. Därest lantmäteriundervisningen skulle komma att förläggas till annan plats än högskolan, bör enligt kommitténs mening i stället hela avdelningen för arkitektur inrymmas i den redan befintliga byggnad (III c), dit avdelningen för lantmäteri annars avsetts skola förläggas jämte institutionerna för geodesi och fotogrammetri. I sådant fall måste dock nya lokaler anordnas för de nämnda institutionerna, under det att den i planen upptagna nybyggnaden för avdelningen för arkitektur skulle komma att utgå ur byggnadsprogrammet. Generalplanen i övrigt påverkades emellertid ej härav. I anslutning härtill har kommittén framhållit, att hela avdelningen för lantmäteri samt de båda lägre årskurserna av avdelningen för arkitektur, som för närvarande vore förlagda till hörnbyggnaden Drottninggatan—Rådmansegatan, kunde kvarstanna i en av-

gränsad del av Drottninggatskomplexet, tills frågan om lantmäteriafdelningens förläggning blivit avgjord. Antalet nyintagna studerande i dessa avdelningar kunde emellertid icke ökas, så länge de vore hänvisade till de gamla lokalerna, varjämte de olägenheter, som alltid visat sig vara förenade med en splittring av högskolans lokaler, kvarstode.

Kommitténs generalplan förutsätter i huvudsaklig överensstämmelse med den av 1940 års sakkunniga framlagda en utvidgning av högskolan som rådde å Norra Djurgården från nuvarande areal av cirka 7,75 hektar till cirka 14 hektar. Den ifrågasatta arealökningen avser i huvudsak för närvarande odisponerad mark söder, öster och norr om Röda korsets sjukhem, vilken befunnits erforderlig dels för att bereda plats för vissa nu föreslagna nybyggnader (X, XI, XII, XIII, XIV, XV b, c och d, XVI, XVII och XVIII), dels för att tillgodose behovet av mark för en framtida utbyggnad av högskolan (XIX—XXIII). För att bereda utrymme för nybyggnad för elektrisk starkströmslaboratorium (XVI) har kommittén vidare föreslagit en mindre förflyttning (2 meter) av ett staket, som Röda korsets sjukhem för närvarande enligt särskilt medgivande har placerat å odisponerad mark, varvid en däremot svarande markkompensation å annat håll förutsatts. Härjämte har kommittén föreslagit ett markbyte mellan högskolan och Sophiahemmet med anledning av den planerade tillbyggnaden av högskolans bibliotek (II).

De olika ny- och ombyggnader och därmed förenade arbeten, som omfattas av det av kommittén framlagda byggnadsprogrammet, ha fördelats å två huvudetapper, vilka särskilt markerats å plankartan (se bilagan). Till den första etappen ha hänförts följande byggnadsföretag:

1. Nybyggnader för första och andra årskurserna av avdelningarna M S E V K B och F (VIII a och b);
2. Nybyggnader för institutionerna för fysik m. m. (IX a och b);
3. Ombyggnad av befintlig kemibygnad för i huvudsak de grundläggande kemiska ämnena (XV a);
4. Om- och påbyggnad av nuvarande cellulosalaboratoriet för teknisk biokemi och livsmedelskemi m. m. (XV b);
5. Nybyggnad av apparathall för teknisk organisk och teknisk oorganisk kemi, kemisk apparatteknik samt värmeteknik och maskinlära (XV c);
6. Nybyggnad för institutionerna för teknisk organisk och teknisk oorganisk kemi (XV d);
7. Nybyggnad för avdelningen för elektroteknik (starkström) (XVI);
8. Nybyggnader för bostadslägenheter (XVII);
9. Komplettering av nuvarande pannanläggning för nämnda nybyggnaders värmebehov;
10. Avloppsledning och ledningar för ånga och varmvatten;
11. Bortsprängning av berget på platsen för blivande nybyggnader för byggnadstekniska laboratorier m. m. (X, XI, XII, XIII).

Kommittén har förutsatt en viss konstnärlig utsmyckning för i det föregående omförmälda nybyggnader. Denna bör enligt kommittén koncentreras till »Teknologgården» och de däromkring förlagda byggnader-

na VIII a och b samt IX a och b. Sålunda föreslås här en större friskulptur på gården, keramiska reliefer i kapprum till hörsalsbyggnad VIII b, en dekorativ karta, visande industriens lokalisering i Sverige, i ljushallen i byggnaden för första och andra årskurserna och stuckreliefer i kapprum till hörsalsbyggnad IX b.

De ny- och ombyggnader och därmed förenade arbeten, som sålunda av byggnadskommittén i huvudsaklig överensstämmelse med 1940 års sakkunnigas förslag hänförs till den första utbyggnadsetappen för högskolan, ha av kommittén förutsatts skola slutföras inom sådan tid, att ett ökat antal studerande första gången kan intagas höstterminen 1948. Såvitt gäller tidsföljden för de olika byggnadernas färdigställande avviker emellertid byggnadskommitténs förslag från de sakkunnigas därutinnan, att nybyggnaderna för avdelningarna för arkitektur och för lantmäteri på sätt förut berörts med hänsyn till den svävande frågan om lantmäteriuundervisningens förläggning av kommittén hänförs till den andra utbyggnadsetappen. Till sistnämnda etapp har kommittén härjämte — i motsats till de sakkunniga — förlagt iordningställande av lokaler för avdelningen för bergsvetenskap och för institutionen för radioteknik, ett dröjsmål, som av kommittén befunnits icke medföra några avsevärda olägenheter.

I den andra utbyggnadsetappen för högskolan skola enligt kommitténs förslag ingå följande byggnader:

1. Ombyggnad av den nuvarande administrationsbyggnaden (I).
2. Till- och ombyggnad av den nuvarande biblioteksbyggnaden (II).
3. Ombyggnad av nuvarande byggnad för avdelningen för bergsvetenskap (III a).
4. Ombyggnad av nuvarande byggnad för avdelningen för elektroteknik, svagström (III b).
5. Ombyggnad av befintlig byggnad till byggnad för avdelningen för lantmäteri (III c).
6. Ombyggnad av nuvarande byggnad för avdelningarna för maskinteknik samt flygteknik och skeppsteknik (III b).
7. Viss ändring av nuvarande laboratoriebyggnad för institutionerna för anrikning, mekanisk teknologi m. m. (IV a och b).
8. Ny- och ombyggnad för värme- och kraftcentral (V).
9. Om- och tillbyggnad av nuvarande byggnad för institutionerna för vattenbyggnad, teknisk hydromekanik, ångteknik, kylteknik m. m. (VI a).
10. Nybyggnad för verkstäder och institutionen för läran om verktygsmaskiner (VII).
11. Nybyggnad för avdelningen för väg- och vattenbyggnad (X).
12. Nybyggnad för avdelningen för arkitektur (XI).
13. Nybyggnad för institutionerna för byggnadsstatik och brobyggnad (XII).
14. Nybyggnad för institutionen för byggnadsteknik (XIII).
15. Om- och tillbyggnad av befintlig byggnad för institutionen för flygteknik (XIV).
16. Nybyggnad för institutionerna för förbränningsmotorteknik, flygmotorteknik och fordonsteknik (XVIII).

Den av kommittén verkställda uppskattningen av kostnaderna för byggnadsprogrammet har utförts som volymlberäkning med tillämpande av i huvudsak samma priser per m³ som 1940 års sakkunniga. I likhet med nämnda sakkunniga har kommittén därvid utgått från i januari 1942 gällande prisnivå.

Byggnadernas volym har räknats från ytterväggarnas utsidor och från nedersta bjälklagets undersida till 40 cm över innertak i översta våningen. Vid golv på mark har höjden räknats från 10 cm under golvplanet. Oinredda vinds- och källarutrymmen ha icke inräknats i volymen liksom icke heller luftvolymen i ljushallen mellan balkongernas framkanter i byggnad VIII a.

Våningshöjderna ha beräknats efter måttet från golv till golv.

För utrustning och möblering har i huvudsak räknats med av de sakkunniga föreslagna kostnader.

Från nu angivna utgångspunkter har kommittén approximativt uppskattat kostnaderna för den första etappen av högskolans utbyggnad till ett sammanlagt belopp av 15 287 900 kronor, varav 10 424 400 kronor för ny- och ombyggnader m. m. samt 4 863 500 kronor för utrustning och möblering, därvid kostnaderna fördelats å de olika byggnaderna och med utbyggnaden i övrigt förenade arbeten i enlighet med vad följande sammanställning närmare utvisar.

Byggnad	Byggnads- kostnader m. m. kronor	Kostnader för utrust- ning och möblering kronor	Summa kronor
VIII a Byggnad för lägre årskurser	1 448 000	135 000	1 583 000
VIII b Hörsalsbyggnad för 150 och 300 platser . . .	254 000	40 000	294 000
IX a Byggnad för fysik m. m., huvudbyggnad	1 376 000	600 000	1 976 000
» » » , kapprum, hall, preparationsrum	108 000	7 500	115 500
IX b Hörsalsbyggnad för 500 platser	240 000	30 000	270 000
Byggnader för skyddsrum, parkering, maskin- element I	474 000	23 000	497 000
XV a Byggnad för kemiska avdelningen	436 000	300 000	736 000
XV b » » livsmedelskemi m. m.	282 000	325 000	607 000
XV c Apparathall	350 000	600 000	950 000
XV d Byggnad för kemiskt-tekniska ämnen	1 100 000	550 000	1 650 000
XVI Byggnad för elektroteknik (starkström)	2 667 000	2 253 000	4 920 000
XVII Bostadsbyggnader	510 000	—	510 000
Värmecentral (utökning med en ångpanna) . .	35 000	—	35 000
Utvändiga ledningar	589 400	—	589 400
Bergsprängning	266 000	—	266 000
Planering och terrassering m. m.	289 000	—	289 000
Summa kronor	10 424 400	4 863 500	15 287 900

Den andra etappen av utbyggnadsprogrammet har av kommittén från samma utgångspunkter, ehuru mera överslagsvis, beräknats draga en sammanlagd kostnad av 10 791 600 kronor, varav byggnadskostnader m. m. 7 430 600 kronor samt kostnader för utrustning och möblering 3 361 000 kronor, enligt vad följande sammanställning närmare utvisar.

B y g g n a d		Byggnads- kostnader m. m. kronor	Kostnader för utrust- ning och möblering kronor	Summa kronor
I	Administrationsbyggnad	210 000	84 000	294 000
II	Bibliotek	725 000	160 000	885 000
III a	Bergsskolan	220 000	210 000	430 000
III b	Avdelning för elektroteknik	465 000	1 307 000	1 772 000
III c	» » lantmåteri	400 000	75 000	475 000
III d	» » maskinteknik m. m.	320 000	15 000	335 000
IV a, b	Lab. för anrikning, maskinteknik m. m.	—	—	—
V	Värme- och kraftcentral*	—	—	—
VI a	Maskinlaboratorium, hållfasthetslära m. m.	611 000	195 000	806 000
VII	Verkstadsbyggnad	220 000	90 000	310 000
X	Avdelning för väg- och vattenbyggnad	800 000	75 000	875 000
XI	» » arkitektur	850 000	75 000	925 000
XII	Lab. för brobyggnad och byggnadsstatik	795 000	200 000	995 000
XIII	» » byggnadsteknik	480 000	65 000	545 000
XIV	» » flygteknik m. m.	231 000	50 000	281 000
XVIII	Byggnad för förbränningsmotorteknik m. m.	807 000	760 000	1 567 000
	Utvändiga ledningar	160 600	—	160 600
	Planering och terrassering	136 000	—	136 000
	Summa kronor	7 430 600	3 361 000	10 791 600

* Då byggnadskommittén ännu icke framlagt definitivt förslag beträffande högskolans värme- och kraftförsörjning ha kostnaderna för uppförande och utrustning av byggnad V icke upptagits i denna sammanställning.

De sammanlagda kostnaderna för högskolans utbyggnad enligt den av kommittén framlagda generalplanen skulle alltså komma att uppgå till (15 287 900 + 10 791 600 =) 26 079 500 kronor, varav byggnadskostnader m. m. 17 855 000 kronor samt kostnader för utrustning och möblering 8 224 500 kronor. Kostnaderna ha av kommittén beräknats fördelade å budgetåren 1945/46—1952/53 sålunda:

	1945/ 46	1946/ 47	1947/ 48	1948/ 49	1949/ 50	1950/ 51	1951/ 52	1952/ 53	Totalkost- nad i 1 000-tal kronor
Byggnadskost- nader m. m. . .	3 747	4 951	4 256	2 935	1 266	700	—	—	17 855
Kostnader för utrustning och möblering . . .	509	998,5	1 494	2 034	2 051	803	305	30	8 224,5
Totalkostnad . .	4 256	5 949,5	5 750	4 969	3 317	1 503	305	30	26 079,5

De totala kostnaderna för högskolans utbyggnad enligt kommitténs generalplan överstiga de av de sakkunniga därför beräknade kostnaderna med i runt tal (26 100 000 — 24 500 000 =) 1 600 000 kronor, varav omkring 1 100 000 kronor hänföra sig till byggnadskostnader m. m. samt omkring 500 000 kronor till kostnader för utrustning och möblering. Vid denna jämförelse bör uppmärksammas, att i de sakkunnigas beräkningar ingår ett belopp av 1 200 000 kronor för anläggning och utrustning av en värme- och kraftcentral för högskolan, under det att några kostnader härför icke medtagits vid den förut återgivna uppskattningen av kostnaderna enligt kommitténs generalplan. Enligt den särskilda utredning, som kommittén låtit verkställa rörande lämplig anläggning för högskolans värme- och kraftförsörjning, till vilken fråga kommittén ännu ej tagit slutlig ställning, skulle emellertid anläggningskostnaderna därför komma att avsevärt överstiga det belopp, varmed de sakkunniga räknat. I gengäld skulle en besparing i driftkostnader vinnas. Den ifrågavarande utredningen utmynnar i tre olika alternativ, varav två, avseende en värmecentral för högskolan jämte närliggande statliga byggnader och med möjlighet att utvidga värmecentralen till att omfatta jämväl närliggande sjukhus, betecknas som ekonomiskt fördelaktiga, medan det tredje alternativet, avseende en central endast för högskolans byggnader, anses vara ur ekonomisk synpunkt mindre tillfredsställande.

Med avseende å kostnadsökningarna enligt kommitténs generalplan i förhållande till de sakkunnigas har kommittén anfört, att om hänsyn toges till den utvidgning av byggnadsprogrammet, som i en del hänseenden befunnits påkallad, sedan de sakkunniga framlade sitt betänkande, ävensom till att de sakkunniga jämväl i övrigt icke räknat med vissa utgifter, vilka beaktats av byggnadskommittén, den kvarstående ökningen kunde sägas vara så obetydlig, att den låge inom ramen för en normal felberäkning vid en uppskattning av här ifrågavarande slag.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i skrivelse den 22 augusti 1945 förklarat sig livligt förorda, att den av byggnadskommittén föreslagna tillbyggnaden av högskolans vattenbyggnadslaboratorium snarast möjligt bringades till utförande. Med hänsyn till behovet av att vid komplicerade fall genom modellförsök kunna utforska den lämpliga utformningen av hamn- och far-

ledsbyggnader vore det nämligen av vikt, att ifrågavarande laboratorium erhöles ökad kapacitet och så tidsenlig utrustning som möjligt.

Med skrivelse den 23 maj 1945 har vidare byggnadskommittén överlämnat ett av kommittén från riksmarskalksämberet inhämtat yttrande rörande de av kommittén för högskolan föreslagna tomtgränserna, med undantag för den ifrågasatta gränsregleringen i förhållande till Sophiahemmet, därvid riksmarskalksämberet i sin tur inhämtat yttranden från styrelsen för stiftelsen Rödakorshemmet, överstyrelsen för Svenska röda korset och intendenten för Kungl. Djurgården. Härvid har i huvudsak anförts följande.

Styrelsen för stiftelsen Rödakorshemmet. Högskolan har under senare år utvidgats högst avsevärt, varjämte vissa byggnader avsedda för forskning m. m. inom ingenjörsvetenskapen uppförts, alla i grannskapet av Röda korsets sjukhem. Bortsett från de störningar, som oundgängligen äro förhållande med nybyggen såsom sprängning m. m. (i hög grad besvärande för patienter) har Röda korsets sjukhems vackra läge omgivet av skogsdungar alltmer förfullats och förflockats varjämte den tystnad och den frid, som bör råda inom ett sjukhusområde, är på väg att alltmer försvinna.

I högskolans nu framlagda generalplan är bland annat en byggnad avsedd för elektroteknik (skall uppföras före 1947) planerad öster om Röda korset, inkräktande 2 meter, hela östra gränsen, på ett av Konungen personligen upplåtet kantområde vid den av sjukhuset i övrigt disponerade marken. Röda korsets sjukhem kommer enligt generalplanen i framtiden att i söder, öster och norr kringbyggas av högskolan och av andra, ingenjörsvetenskapen tillhöriga byggnader, varför det ligger stor vikt däruppå, att det skiljande området är så pass brett, som omständigheterna medgiva.

Något absolut hinder för att draga ifrågavarande nybyggnad tillbaka 2 meter synes knappast föreligga. Därigenom skulle Röda korsets nuvarande område lämnas okränk. Stiftelsens styrelse vill därför avgiva sin bestämda protest mot det planerade läget för högskolans nybyggnad för elektroteknik.

Överstyrelsen för Svenska röda korset. Överstyrelsen har med stigande bekymmer och oro konstaterat hurusom för tekniska högskolans räkning ständigt nya byggnader uppföras runt omkring och i omedelbar närhet av det område, som genom ett regeringsbeslut för närvarande står till Svenska röda korsets förfogande för dess sjukhem, och varigenom den tystnad och frid, som bör råda inom ett sjukhusområde, är på väg att alltmera försvinna. Överstyrelsen hoppas därför att även det tillägg till sjukhemmets område, som Konungen personligen därutöver tillerkänt Svenska röda korset, även efter Konungens bortgång icke måtte tagas i anspråk varken för den redan bestämda nya byggnaden för elektroteknik eller för andra ändamål, som ingå i högskolans generalplan.

Nästan varje meter, varmed avståndet kommer att ökas mellan högskolans nya byggnader och Röda korsets sjukhusområde, är nämligen värdefull för sjukhemmet och dess patienter. Och med hänsyn till en ifrågasatt tillbyggnad av sjukhuset, kommer frågan om en utökning av Röda korsets område å dess norrsida antagligen att snart bli aktuell. I så fall kommer detta att föranleda en utredning, i vad mån denna nybyggnad kommer att föranleda behovet av förflyttning norrut av sjukhemmets gräns, d. v. s. emot de i generalplanen såsom först för »framtida uppförande» angivna byggnader.

Överstyrelsen vill med anledning därav betona, att den är synnerligen angelägen om att dess förhoppningar och synpunkter vinna förståelse vid ärendets fortsatta behandling.

Den i hög grad genomgripande om- och tillbyggnaden av biblioteket torde vara erforderlig, för att byggnaden skall motsvara de krav, som numera ställas på ett tekniskt bibliotek. Styrelsen kan dock icke underlåta att framhålla, hurusom enligt styrelsens mening administrationslokalerna givits en i proportion till de egentliga bibliotekslokalerna betydande omfattning, något som särskilt framträder vid en jämförelse med motsvarande förhållande i det nu föreliggande förslaget till bibliotek vid Chalmers tekniska högskola i Göteborg. Under hand har byggnadsstyrelsen erfarit, att biblioteket är avsett att fungera som ett tekniskt centralbibliotek, men finner styrelsen likväl administrationslokalerna förhållandevis stora.

Vad huvudbyggnaden beträffar äro de nu ifrågasatta ändringsarbetena mera omfattande än i högskolans tidigare förslag av år 1942.

Såväl byggnaden för avdelningen för väg- och vattenbyggnad som byggnaden för avdelningen för arkitektur ha givits en annan utformning med de olika utrymmena inom institutionerna grupperade kring en genom samtliga våningar gående öppen hall. Möjligheter för en framtida tillbyggnad äro bekräftande dessa byggnader mycket små.

Till frågan om värmecentralens utformning vill byggnadsstyrelsen ej taga ställning, förrän byggnadskommittén inkommit med ett definitivt förslag.

De synpunkter, som byggnadskommittén framlagt rörande högskolans gränser, biträder byggnadsstyrelsen.

Riksmarskalksämberet. Beträffande spörsmålet om Rödakorshemmets ställning till högskolans utbyggnadsplan finner sig ämbetet böra framhålla såsom synnerligen angeläget, att de av överstyrelsen för Röda korset anförda synpunkterna i möjligaste mån vinna beaktande. Det torde sålunda icke vara tillfyllest, att området mellan den blivande anslutningsvägen till Riksmarskalkens väg och sjukhemmets norra gräns undantages från upplåtelse för högskolans ändamål. Då det är ovisst, huru stort område, som kan bli erforderligt för tillbyggnad av sjukhemmet, finner sig ämbetet icke för närvarande kunna taga ståndpunkt till förslaget om markupplåtelse till högskolan norr och nordväst om sjukhemmets område. Frågan om en gränsdragning för högskolans område norr om sjukhemmet synes icke heller nu behöva slutligt avgöras, enär enligt vad djurgårdsintendenten meddelat, anläggning av utfartsvägen till Riksmarskalkens väg från nybyggnaden för motorteknik m. m. kan uppskjutas. Vägen till denna byggnad skulle i stället tills vidare avslutas med en slinga.

Byggnadskommittén. Kommittén kan för sin del förstå de bekymmer, som uttalats av överstyrelsen för Svenska röda korset och styrelsen för Rödakorshemmet, men anser sig böra hänvisa till de kraftiga varningar, som på sin tid avgävos, då sjukhemmet föreslogs erhålla den plats det olyckligtvis såväl för hemmet självt som för tekniska högskolan erhö. Sjukhemmets område utgör platsen för en naturlig utveckling för tekniska högskolan. I och med sjukhemmets förläggning på nuvarande plats måste det ha stått klart för sjukhemmet, att byggnader måste komma att uppföras för högskolan i dess omedelbara närhet.

Byggnadskommittén måste därför på det kraftigaste motsätta sig planer på en utvidgning av sjukhemmet norr om den i riksmarskalksämberets skrivelse nämnda anslutningsvägen till Riksmarskalkens väg, ehuru byggnadskommittén för att tillmötesgå sjukhemmets önsknings föreslagit ett dröjsmål med bebyggandet av detta område (mellan byggnaderna XIX och XIII).

Beslut om dispositionen därav bör dock meddelas i samband med beslut om vilket område, som i övrigt skall tilldelas högskolan för framtida bebyggelse. Sjukhemmets norra gräns må emellertid, om så av någon anledning anses önskvärdt, framflyttas till södra kanten av den föreslagna anslutningsvägen till Riksmarskalkens väg.

I skrivelse den 8 oktober 1945 har *byggnadskommittén* ifrågasatt viss jämkning — i enlighet med vad en vid skrivelsen fogad skiss närmare utvisade — med avseende å den av kommittén tidigare föreslagna gränsregleringen mellan högskolan och Sophiahemmet för tillbyggnaden av högskolans bibliotek.

Häröver har *riksmarskalksämberet* — med överlämnande tillika av yttranden från *intendenten för Kungl. Djurgården* och *styrelsen för Sophiahemmet*, vilka förklarar sig biträda förslaget på vissa villkor — den 15 oktober 1945 avgivit utlåtande, därvid ämbetet i huvudsak anför:

Jämlikt bestämmelse i det beträffande Sophiahemmets område mellan djurgårdsförvaltningen och Sophiahemmets styrelse den 2 februari och den 10 april 1911 upprättade kontraktet föreligger för Sophiahemmet skyldighet att vara underkastat sådana mindre regleringar av gränserna för nämnda område, som kunna föranledas av det ordnande av vägarna och trafiklederna i områdets närhet, vartill andra i omgivningen medgivna eller ifrågasatta upplåtelser kunna giva anledning.

Riksmarskalksämberet får anföra, att såvitt på ämbetet beror, intet synes vara att erinra mot ifrågavarande förslag, under villkor

att högskolan verkställer och bekostar flyttning och komplettering av statet mellan de av högskolan och Sophiahemmet disponerade områdena,

att högskolan ersätter Sophiahemmet de kostnader, Sophiahemmet får vidkännas för plantering av nya träd och buskar samt lämplig häck utefter den nya gränsen mot högskolans område eller invid den väg, som inom Sophiahemmets område ligger strax innanför den nya gränsen,

att Sophiahemmet får disponera även det markområde, som ligger öster om Märtavägen från en punkt strax nordost om Solhemmets grindparti till korsningen mellan Märtavägen och nuvarande ridvägen,

att högskolan ersätter Sophiahemmet de kostnader, som i övrigt förorsakas Sophiahemmet av markbytet och de arbeten, som erfordras för iordningställande av det område, som överlämnas till högskolans disposition,

att de träd m. m., som måste fällas, efter djurgårdsförvaltningens anvisningar, apteras och transporterats till anvisad upplagsplats,

att den nya vägen iordningställes i likhet med den nu befintliga, varvid sprängningsarbetena skola företagas så att skada icke uppkommer å Sophiahemmets byggnader och minsta möjliga buller uppstår, samt

att karta i fyra exemplar över de gränsreglerade områdena med angivande av areal upprättas och ingivas till riksmarskalksämberet för godkännande.

Departementschefen har anförut huvudsakligen följande.

De lokaler, inom vilka undervisningen vid tekniska högskolan i Stockholm bedrives, äro för närvarande inrymda dels i en byggnad vid Drottninggatan, dels i byggnader på ett till högskolan upplåtet område å norra Djurgården invid Valhallavägen.

Den ökning av högskolans examinationskapacitet, som jag i det föregående förordat, kräver helt naturligt avsevärda ny- och ombyggnader för att

bereda utrymme åt ett ökat antal studerande. Oberoende härav aktualiseras i samband härmed vissa utbyggnadsbehov, som sedan åtskilliga år tillbaka förelegat för högskolans vidkommande. Redan år 1911, då principbeslut fattades om förflyttning av högskolan till förutnämnda område å norra Djurgården, planerades sålunda en framtida förläggning av högskolan i dess helhet till detta område, ehuru frågan därom tillsvidare fått anstå. Det ligger i sakens natur, att — såsom ock 1940 års sakkunniga för den högre tekniska undervisningen framhållit — den nuvarande splittringen av högskolans lokaler till två skilda platser med relativt stort avstånd från varandra måste vara förenad med avsevärda olägenheter för såväl lärare som studerande och försvåra en rationell anordning av undervisningen. Därtill kommer att högskolans lokaler vid Drottninggatan äro i hög grad otidsenliga. Ett starkt behov av modernare lokaler och mera tidsenlig utrustning har även sedan en längre tid tillbaka gjort sig gällande beträffande vissa till området vid Valhallavägen förlagda institutioner, främst inom avdelningen för elektroteknik.

Den av högskolans byggnadskommitté framlagda generalplanen för högskolans utbyggnad äsyftar att giva högskolan en antagningskapacitet av 450 nya ordinarie studerande årligen. Därjämte innefattar den en förläggning av högskolans samtliga byggnader till området å norra Djurgården; härutinnan innebär den ett fullföljande av en tidigare plan. Generalplanen tillgodoser därutöver det behov av modernisering av högskolans till norra Djurgården förlagda lokaler, som icke längre torde kunna lämnas obeaktat, därest förutsättningarna för en fullt tillfredsställande undervisning skola kunna vidmakthållas.

I generalplanen har byggnadsprogrammet uppdelats på två huvudetapper på sätt den i det föregående lämnade redogörelsen närmare utvisar. Till en första etapp ha därvid jämlikt meddelade direktiv först och främst hänförts de ny- och ombyggnader m. m., som oundgängligen erfordras för en ökning av högskolans examinationskapacitet, och därutöver vissa andra byggnadsföretag, som stå i samband med kapacitetsökningen eller eljest befunnits särskilt angelägna. Beträffande de olika byggnadsföretag som ingå i denna byggnadsetapp hänvisar jag till den förut lämnade redogörelsen. Ifrågavarande byggnadsarbeten avse i stort sett att genom nybyggnad bereda lokaler inom högskolans område å norra Djurgården för de båda lägre årskurserna samt genom ny- och ombyggnad större och förbättrade lokaler för de kemiska och fysiska institutionerna. Därjämte ingår i första byggnadsetappen nybyggnad av ett starkströmslaboratorium och vissa personalbostäder.

En andra etapp av byggnadsprogrammet avses skola omfatta övriga vid ett genomförande av den planerade utbyggnaden av högskolan erforderliga ny- och ombyggnader. Bland större byggnadsföretag inom denna etapp märkas tillbyggnad av biblioteksflygeln, ombyggnad av det nuvarande huvudbyggnadskomplexet (byggnaderna III a—d) avseende bland annat inredande av ett svagströmslaboratorium och lokaler för lantmäteriaavdelningen, ävensom uppförande av nybyggnader för avdelningarna för väg- och vattenbyggnad och arkitektur samt för institutionerna för brobyggnad och byggnadsstatik, byggnadsteknik och förbränningsmotorteknik m. m. Den eventuella värme- och kraftcentralen skulle även ingå i denna byggnadsetapp.

De ny- och ombyggnader och därmed förenade arbeten, som av byggnadskommittén hänförts till den första utbyggnadsetappen, ha av kommittén

förutsatts skola vara i huvudsak slutförda vid utgången av budgetåret 1947/48, varigenom ett ökat antal studerande höstterminen 1948 första gången skulle kunna intagas vid högskolan.

Den andra utbyggnadsetappen har av kommittén beräknats skola vara avslutad med utgången av budgetåret 1952/53. Med avseende å tidsföljden för de olika byggnadsarbetenas utförande överensstämmer det av kommittén framlagda byggnadsprogrammet i huvudsak med 1940 års sakkunnigas förslag. Vissa avvikelser föreligga emellertid i detta hänseende. I motsats till de sakkunniga har kommittén sålunda förlagt nybyggnaderna för avdelningarna för arkitektur och för lantmåteri till den andra utbyggnadsetappen med hänsyn till den svävande frågan om lantmåteriundervisningens förläggning. I anslutning härtill har kommittén uttalat, att — därest lantmåteriundervisningen bleve förlagd till annan plats än högskolan — den planerade nybyggnaden för avdelningen för arkitektur skulle komma att utgå ur byggnadsprogrammet. I sådant fall borde nämligen enligt kommitténs mening denna avdelning förläggas till den byggnad (III c), där eljest avdelningen för lantmåteri avsetts skola inrymmas. I övrigt påverkades generalplanens utformning icke av den lösning, frågan om lantmåteriundervisningens förläggning kunde komma att erhålla.

Kostnaderna för en utbyggnad av högskolan i enlighet med den av kommittén framlagda generalplanen, har på grundval av 1942 års priser, vilka även tagits till utgångspunkt för de sakkunnigas beräkningar, approximativt uppskattats till sammanlagt i runt tal 26 100 000 kronor, varav byggnadskostnader omkring 17 900 000 kronor och kostnader för utrustning och möblering omkring 8 200 000 kronor. Av nu angivna kostnader ha omkring 15 300 000 kronor beräknats belöpa å den första utbyggnadsetappen, varav omkring 10 400 000 kronor för ny- och ombyggnader m. m., samt 4 900 000 kronor för utrustning och möblering. Kostnaderna för den andra utbyggnadsetappen ha uppskattats till i runt tal 10 800 000 kronor, varav ungefär 7 400 000 kronor i byggnadskostnader m. m. och 3 400 000 kronor för utrustning och möblering. Kostnaderna för högskolans utbyggnad ha av kommittén föreslagits fördelade å budgetåren 1945/46—1952/53 med den huvudsakliga medelsanvisningen förlagd till de fyra första budgetåren.

Kommitténs byggnadsprogram innebär en sammanlagd merkostnad i förhållande till 1940 års sakkunnigas förslag med i runt tal 1 600 000 kronor, vartill skulle komma kostnaderna för eventuell anläggning av en värme- och kraftcentral vid högskolan, vilka icke medtagits i kommitténs kalkyler. Till frågan om den lämpligaste utformningen av en dylik anläggning, vilken kommittén låtit utreda genom särskilda experter, har kommittén nämligen ännu icke hunnit taga slutlig ställning. Den härutinnan verkställda utredningen ger emellertid vid handen, att kostnaderna för en dylik anläggning torde komma att avsevärt överstiga det belopp, 1 200 000 kronor, varmed de sakkunniga räknat. Merkostnaderna — frånsatt värme- och kraftcentralen — enligt byggnadskommitténs förslag äro huvudsakligen betingade av dels att kommittén funnit sig böra vidtaga vissa utvidgningar av lokalprogrammen med hänsyn till önskemål och behov, som vid tidpunkten för de sakkunnigas utredning ännu ej framkommit, dels att kommitténs generalplan i övrigt omfattar vissa anläggningar och andra arbeten, med vilka de sakkunniga ej räknat.

Kommitténs generalplan förutsätter en utvidgning av högskolans område å norra Djurgården från nuvarande areal om cirka 7,75 hektar till cirka 14 hektar. Den arealökning, som härvid ifrågakommer, avser främst för när-

varande odisponerad djurgårdsmark söder, öster, norr och nordväst om Röda korsets intill högskolan förlagda sjukhem. Marken norr och nordväst om sjukhemmet har emellertid huvudsakligen föreslagits reserverad för tillgodoseende av framtida utbyggnadsbehov. Härjämte har kommittén föreslagit ett markbyte mellan Sophiahemmet och högskolan för möjliggörande av en tillbyggnad av högskolans bibliotek, ävensom en mindre förflyttning av ett staket, som Röda korsets sjukhem enligt särskilt tillstånd uppsatt å den tills vidare odisponerade marken å norra Djurgården, varvid sjukhemmet samtidigt förutsatts skola tilldelas annan mark vid gränsen för sjukhemmets område åt söder.

Vid remissbehandlingen av byggnadskommitténs förslag har byggnadsstyrelsen förklarat sig i princip icke ha något att erinra mot generalplanens utformning. Med avseende å planläggningen av biblioteksbyggnaden har byggnadsstyrelsen framhållit, att administrationslokalerna enligt dess mening givits en alltför stor omfattning i förhållande till de egentliga bibliotekslokalerna, och beträffande utformningen av såväl nybyggnaden för avdelningen för väg- och vattenbyggnad som nybyggnaden för avdelningen för arkitektur har ämbetsverket anmärkt, att möjligheterna för en framtida tillbyggnad av dessa byggnader syntes ringa.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i sitt remissyttrande livligt förordat den av byggnadskommittén ifrågasatta utvidgningen av högskolans vattenbyggnadslaboratorium. Högskolans styrelse och lärarkollegium ha vidare vid framläggande av anslagsäskanden för högskolans utbyggnad anslutit sig till byggnadskommitténs förslag, därvid dock den planerade utvidgningen av lokalerna för institutionen för livsmedelskemi föreslagits skola genomföras tidigare än vad kommittén avsett.

Mot den utvidgning av högskolans område å norra Djurgården, som erfordras för generalplanens genomförande, ha betänkligheter anförts av styrelsen för stiftelsen Röda korsets sjukhem och överstyrelsen för Svenska röda korset med hänsyn till önskvärdheten av att sjukhemmets omgivningar ej bleve föremål för störande ingrepp och att möjligheterna för en framtida utbyggnad av sjukhemmet norrut ej äventyrades. Styrelsen för Sophiahemmet har förklarat sig under vissa villkor ej ha något att erinra mot den mindre gränsreglering mellan Sophiahemmet och högskolan, som byggnadskommittén i ett efter generalplanens framläggande avgivet förslag alternativt förordat. Av intendenten för Kungl. Djurgården har anförts, att det område norr och nordväst om Rödakorshemmet, vilket av kommittén avsetts skola reserveras för högskolans räkning för tillgodoseende av framtida utbyggnadsbehov, tills vidare icke borde upplätas för detta ändamål. Särskilt vore det önskvärt, att området nordväst om sjukhemmet mellan Drottning Kristinas väg och Riksmarskalkens väg icke bleve föremål för bebyggelse, förrän detta visade sig aldeles ofrånkomligt. Den i kommitténs generalplan upptagna utfartsvägen till Riksmarskalkens väg borde tills vidare avslutas med en slinga kring den planerade nybyggnaden för förbränningsmotorteknik m. m., en anordning, varemot kommittén förklarat sig ej ha något att erinra. Riksmarskalksämbetet har uttalat sig i huvudsaklig överensstämmelse med djurgårdsintendenten, därvid ämbetet framhållit att det för närvarande icke kunde taga ståndpunkt till kommitténs förslag om upplåtelse av mark för högskolans räkning norr och nordväst om Rödakorshemmet. Därjämte har ämbetet understrukt angelägenheten av att de från Röda korsets sida framförda synpunkterna så långt möjligt vunne beaktande. I öv-

rigt har kommitténs förslag i förevarande avseende i allt väsentligt lämnats utan erinran. Den ifrågasatta gränsregleringen mellan Sophiahemmet och högskolan i enlighet med byggnadskommitténs därom framlagda kompromissförslag har sålunda under vissa villkor tillstyrkts av riksmarskalksäm-betet och djurgårdsintendenten.

Den av byggnadskommittén efter överarbetning av 1940 års sakkunnigas förslag framlagda generalplanen är enligt min mening ur såväl arkitektoniska som tekniska synpunkter väl lämpad att läggas till grund för en utbyggnad av högskolan. Vid de olika byggnadernas utformning har sålunda erforderlig hänsyn tagits till högskolans nuvarande byggnader å området å norra Djurgården, vilka delvis äro av monumental karaktär, ävensom till kringliggande bebyggelse och omgivande natur. En strävan att så långt möjligt gruppera med varandra sammanhörande avdelningar och institutioner till samlade områden har också vid generalplanens utformning kommit till klart uttryck. Möjligheterna till utvidgningar och förändringar av olika byggnader för tillgodoseende av framtida utbyggnadsbehov ha vidare i erforderlig utsträckning beaktats. Med hänsyn härtill och då generalplanen jämväl i övrigt enligt min uppfattning erhållit en tillfredsställande utformning i skilda hänseenden finner jag mig — i likhet med byggnadsstyrelsen och högskolemyndigheterna — beredd att i princip godtaga densamma.

Vad angår den närmare utformningen av vissa i generalplanen ingående byggnader så torde den av byggnadsstyrelsen vid förslaget remissbehandling framförda anmärkningen mot nybyggnaderna för avdelningarna för väg- och vattenbyggnad samt för arkitektur för bristande utvidgningsmöjligheter icke vara befogad. Enligt vad jag inhämtat från kommittén medger sålunda planläggningen av dessa byggnader såväl en tillbyggnad som en påbyggnad, därest en utökning av lokalerna i en framtid skulle komma att finnas önskvärd. Beträffande den planerade nybyggnaden för sistnämnda avdelning vill jag för övrigt i detta sammanhang erinra, att — i händelse den av mig i det föregående förordade utredningen rörande frågan om lantmäteriu-ndervisningens organisation m. m. skulle komma att resultera i en förläggning av nämnda undervisning till annan plats än högskolan — denna byggnad på sätt förut anförts kommer att utgå ur byggnadsprogrammet. Vad åter angår den av byggnadsstyrelsen i fråga om biblioteksbyggnaden påtalade disproportionen mellan administrationslokalerna och de egentliga bibliotekslokalerna, så torde berörda förhållande böra av kommittén beaktas vid uppgörandet av de definitiva ritningarna för denna byggnad. Vid min prövning av byggnadskommitténs förslag har jag vidare funnit de planerade personalbostäderna väl snävt tillmätta, såvitt gäller storleken av de enskilda lägenheterna. Framhållas må sålunda, att byggnadslånebyrån som minimivillkor för meddelande av statliga tertiärlån vid uppförande av hus, avsedda att inrymma bostäder av ifrågavarande slag, kräver, att lägenheterna skola omfatta 3 rum och kök med en yta av 60 m². Enligt vad jag inhämtat från byggnadskommittén kan en utökning av personalbostäderna till 3 rum och kök med en yta av sammanlagt förslagsvis 63 m² väl låta sig genomföras utan att generalplanen därigenom behöver rubbas. Merkostnaden skulle komma att uppgå till omkring 60 000 kronor. Med hänsyn härtill torde kommittén vid den närmare planläggningen av bostadsbyggnaderna böra beräkna storleken av de däri inrymda lägenheterna i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag här angivit.

Till den närmare utformningen av lokalprogrammen är jag icke för när-

varande beredd att taga ställning. I stort sett synes mig dock kommitténs förslag härutinnan väl avvägda. Jag förutsätter emellertid att den snabbhet, som nu karakteriserar utvecklingen på de tekniska områdena ävensom i övrigt tillstötande omständigheter, kunna komma att föranleda avvikelser i skilda hänseenden från kommitténs program. Belysande härför är icke minst det förhållandet, att nya behov redan yppats, sedan 1940 års sakkunniga framlade sitt betänkande. De utvidgningar av lokalprogrammen, som kommittén föreslagit, synas mig i stort sett väl motiverade. Beträffande vissa institutioner har också angelägenheten av en utökning av lokalerna i enlighet med kommitténs förslag särskilt understrukits i de avgivna yttrandena.

Den av kommittén föreslagna etappindelningen för högskolans utbyggnad synes mig i huvudsak lämpligt avvägd. Även härutinnan förutskickar jag dock, att vissa jämkningar kunna komma att visa sig erforderliga. Med hänsyn till angelägenheten av att snarast öka högskolans kapacitet med avseende å antalet studerande torde det vara ändamålsenligt, att — såsom kommittén föreslagit — förlägga tyngdpunkten av utbyggnaden till den första huvudetappen.

Vad angår kostnaderna för generalplanens genomförande, vilka av kommittén approximativt beräknats till sammanlagt omkring 26 100 000 kronor — fränsett kostnaderna för anläggningen av en värme- och kraftcentral — så har jag i likhet med byggnadsstyrelsen i princip intet att erinra mot kommitténs uppskattning härav. Med hänsyn till att kommittén vid sina kostnadskalkyler utgått från 1942 års prisnivå, vill jag erinra, att — såvitt gäller byggnadskostnader — den sedan dess inträffade prisstegringen enligt vad jag inhämtat från byggnadsstyrelsen torde böra uppskattas till omkring 15 procent. Byggnadskostnaderna kunna alltså vid ett genomförande av kommittéförslaget för närvarande uppskattas till i runt tal omkring (17 900 000 + 2 700 000 =) 20 600 000 kronor. Jämväl i fråga om kostnaderna för utrustning och möblering har man att räkna med ökade priser. Den därav föranledda kostnadsökningen är emellertid mera svårbestämbar.

Den kapitalinvestering, som erfordras för en utbyggnad av högskolan enligt den föreliggande generalplanen, blir sålunda av betydande omfattning. Sett mot bakgrunden av att det här ytterst gäller en grundval för vårt lands näringsliv och materiella odling överhuvud, te sig emellertid enligt min mening dessa kostnader icke för höga. Självfallet böra för ändamålet erforderliga anslag fördelas å ett flertal budgetår, såsom ock byggnadskommittén förutsatt. Anslagsfrågan torde få upptagas till närmare behandling, sedan byggnadsprogrammet blivit föremål för ytterligare överväganden.

Ett genomförande av generalplanen kräver en utvidgning av det område å norra Djurgården, som för närvarande är ställt till högskolans disposition. Med hänsyn till vad i yttrandena anförts gentemot den av kommittén ifrågasatta utökningen av högskolans område med mark nord och nordväst om Röda korsets sjukhem bör enligt min mening någon upplåtelse till högskolan av denna mark icke nu äga rum. Då densamma icke beröres av det nu föreliggande byggnadsprogrammet utan avsetts som reservat för en framtida utbyggnad av högskolan, synes ett slutligt ståndpunktstagande till frågan om upplåtelsen därav tills vidare kunna anstå. Den av kommittén planerade anslutningsvägen till Riksmarskalkens väg torde i avvaktan härå böra avslutas med en slinga på sätt i ärendet föreslagits. I övrigt synes mig högskolans område böra utökas i huvudsaklig överensstämmelse med vad kommittén förordat. Därvid torde gränsen mellan högskolan och Sophi-

hemmet böra regleras i enlighet med kommitténs av Sophiahemmets styrelse godtagna kompromissförslag, med iakttagande av de särskilda villkor som därför uppställts. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag här anfört närmare bestämma gränserna för det till upplåtelse åt högskolan ifrågakommande området ävensom de villkor i övrigt, som i samband därmed finnas böra föreskrivas.

Utskottet.

Liksom departementschefen har även utskottet funnit den av byggnadskommittén efter överarbetning av 1940 års sakkunnigas förslag framlagda generalplanen ur såväl arkitektoniska som tekniska synpunkter väl lämpad att läggas till grund för högskolans utbyggnad. Utskottet är därför berett att för sin del tillstyrka, att ifrågavarande generalplan i princip godtages.

Beträffande planläggningen av bostadsbyggnaderna anser utskottet, att storleken av de däri inrymda lägenheterna torde av kommittén böra beräknas i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen angivit.

Utskottet anser i likhet med departementschefen den av kommittén föreslagna etappindelningen för högskolans utbyggnad i stort sett lämpligt avvägd. Med hänsyn till angelägenheten av att snarast öka högskolans kapacitet med avseende å antalet studerande torde det — såsom departementschefen framhållit — vara ändamålsenligt att förlägga tyngdpunkten av utbyggnaden till den första huvudetappen.

I övrigt föranleder vad departementschefen i detta sammanhang anfört icke någon erinran eller något uttalande från utskottets sida.

Hemställan.

Under åberopande av vad i det föregående anförts hemställer utskottet, att riksdagen må

a) besluta, att tekniska högskolan i Stockholm skall utbyggas för möjliggörande av en årlig intagning av 450 nya ordinarie studerande;

b) medgiva, att den av högskolans byggnadskommitté framlagda generalplanen i huvudsak må på sätt chefen för ecklesiastikdepartementet i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 26 oktober 1945 förordat läggas till grund för det fortsatta arbetet med utbyggnadens detaljplanering.

Stockholm den 7 december 1945.

På statsutskottets vägnar:
ALGOT TÖRNKVIST.